

FAIRTRADE
CARBON
PARTNERSHIP

KLIMAATVERANDERING - KOFFIEBOSSEN IN GEVAAR
FAIRTRADE IN KOFFIE EN SCHONE LUCHT
KLIMAATNEUTRALE FAIRTRADE KOFFIE
EERLIJKE EMISSIEHANDEL

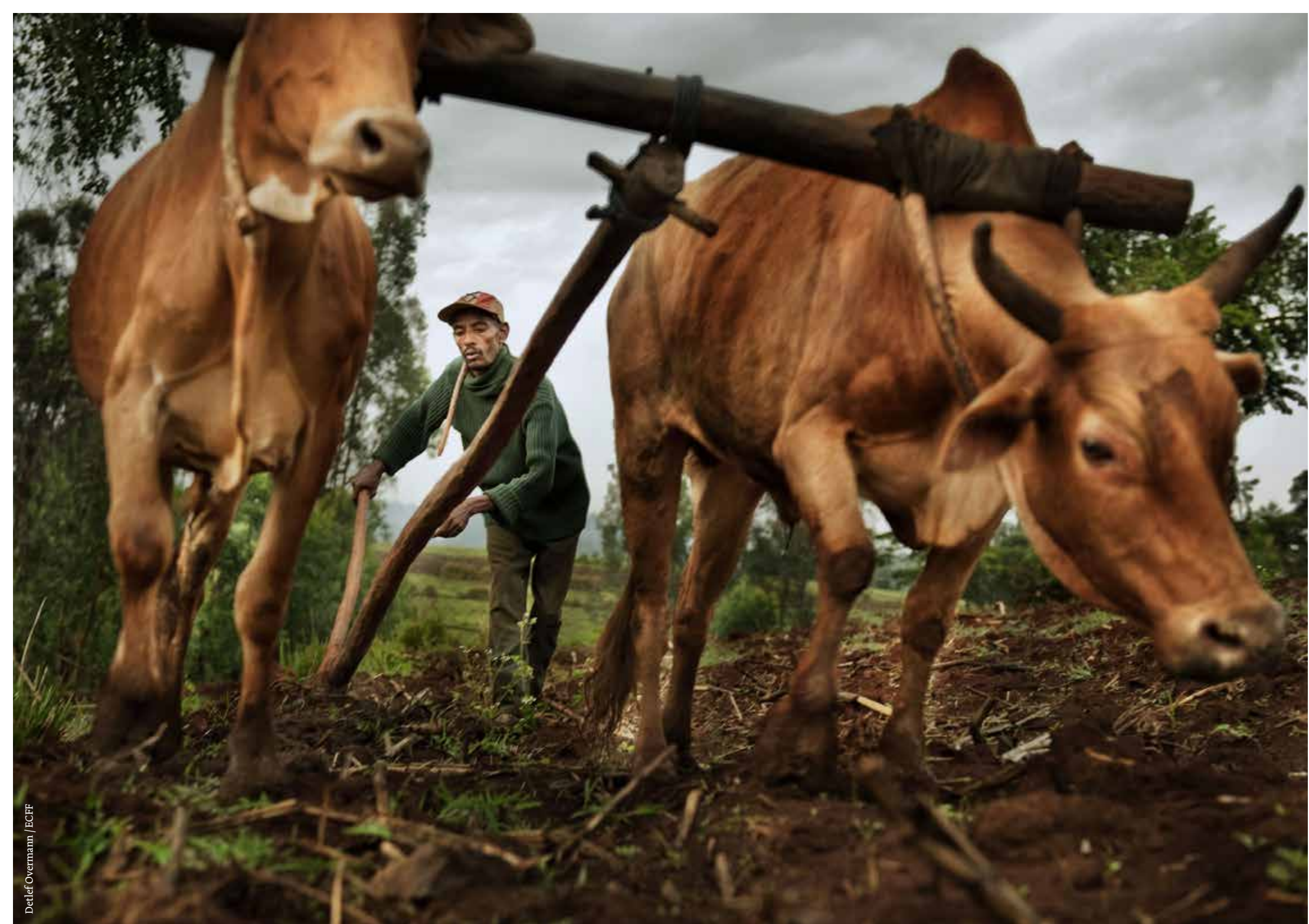
Oromia
Coffee
Farmers
Cooperative
Union

FAIRTRADE CARBON PARTNERSHIP

FAIRTRADE CARBON PARTNERSHIP

In het Fairtrade Carbon Partnership bundelen ICCO en Stichting Max Havelaar hun krachten om emissiehandel te laten werken voor kleine koffieboeren. De derde partner, OCFUCU, is een Fairtrade koffie-organisatie in Ethiopië. Bedrijven, instellingen en particulieren in Nederland worden uitgenodigd zich bij het partnerschap aan te sluiten door te kiezen voor klimaatneutrale Fairtrade koffie en eerlijke emissierechten. Dan kunnen Ethiopische boeren de ontbossing die hun toekomst bedreigt een halt toeroepen en klimaatslim gaan werken.

KLIMAATVERANDERING MAAKT SLACHTOFFERS

Er is een trendbreuk nodig in de uitstoot van broeikasgassen, anders zet de opwarming van de aarde zich vrijwel zeker door naar minstens 2 graden aan het eind van deze eeuw. Dat zegt het zojuist verschenen vijfde rapport van het VN-klimaatpanel IPCC. Ook nu al zijn er slachtoffers. Onderzoek schrijft aan honger en overdraagbare ziektes die het gevolg zijn van klimaatverandering jaarlijks 400.000 doden toe, met sombere prognoses voor de komende decennia. De landbouwproductiviteit zal door veranderende weerspatronen overal in de tropen en subtropen dalen, het meest in Afrika en Azië. Diverse streken worden ongeschikt voor de teelt van hun huidige gewassen.¹

De lasten zijn bepaald niet fair verdeeld. De welvaart in het rijke deel van de wereld

is gebaseerd op overvloedig gebruik van olie, gas en steenkool. De gemiddelde CO₂-voetafdruk van een westerling is dan ook fors groter dan hem toekomt, zouden we de totale gebruiksruimte netjes verdelen. Toch zijn juist de armste mensen in de wereld, die een verwaarloosbare voetafdruk hebben, van klimaatverandering het meest de dupe.

De Fairtrade partners van Stichting Max Havelaar voelen dat aan den lijve.² Voor kleine boeren heeft klimaatverandering meerdere gezichten. Extreem weer treedt vaker op, met alle schade van dien. Zo werd Midden-Amerika tussen 1990 en 2008 maar liefst 54 keer geteisterd door orkanen, tegen 12 keer in de twee decennia daarvoor.³

Veranderingen komen ook sluipenderwijs. De grens tussen de seizoenen vervaagt. Regens worden onvoorspelbaar en langere, hete periodes van droogte verkorten het groeiseizoen. Verspild zaaigoed, verdroogde gewassen, plantenziektes: het zijn tegenslagen die voor kleine boeren zonder financiële reserves moeilijk zijn te incasseren.

In Ethiopië willen boeren laten zien dat het tij valt te keren. Het is opnieuw geen vrolijk verhaal. Maar wel ligt er een goed plan voor actie! Fairtrade kopers kunnen dat plan steunen en problemen helpen aanpakken. Kleine boeren zijn onze bondgenoten, voor een duurzame toekomst hebben we elkaar nodig. *

¹ Oxfam International (2013), Growing Disruption: Climate Change, food and the fight against hunger. Dit rapport haalt diverse studies aan die de huidige en naar de toekomst geprojecteerde gevolgen van klimaatverandering in kaart brengen.

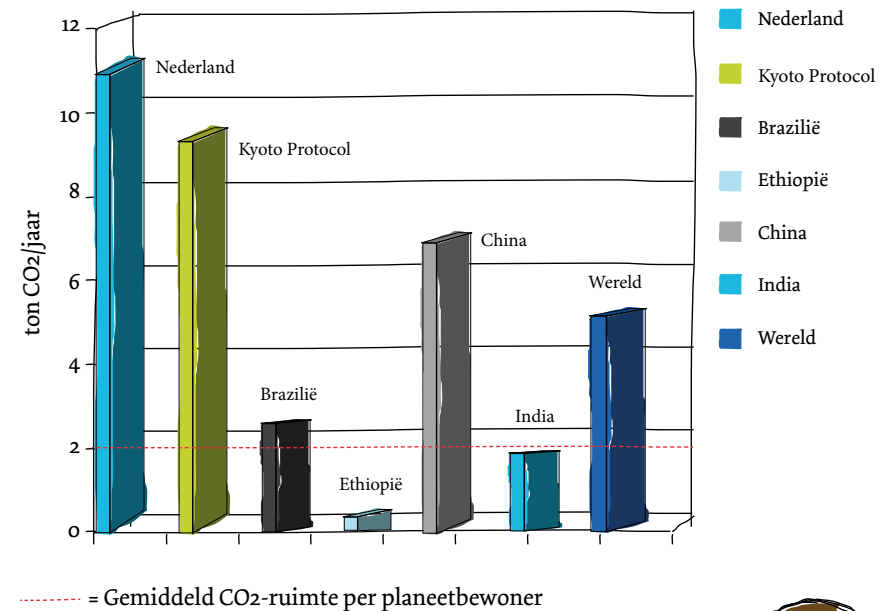
² Boerenorganisaties uit allerlei landen delen hun ervaringen op www.fairtrade.org

³ ICO/Wereldbank (2013), Risk and Finance in the coffee sector, pg. 42

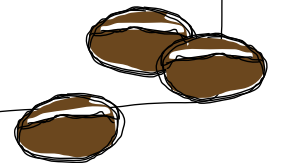
Onze CO₂ voetafdruk, mondiaal bekeken.

Jaarlijks kan de aarde +/- 12 miljard ton CO₂ absorberen, via bomen en planten, zeeën en oceanen. Toen in 1992 in Rio de Janeiro het Klimaatakkoord werd gesloten, waren we met 6 miljard mensen. Bij een eerlijke verdeling zou iedere planeetbewoner dus met een CO₂-ruimte van maximaal 2 ton per jaar tevreden moeten zijn. De grafiek laat zien dat de gemiddelde Nederlander op grote voet leeft.

CO₂-voetafdruk per persoon, per jaar

Bron: ICCO FairClimateFund

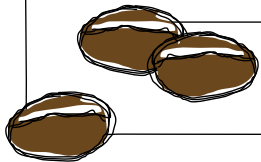
Koffieroest

Latijns Amerika kende in 2012 een onverwachte en hevige uitbraak van koffieroest. De samenhang met de geconstateerde opwarming in de koffiestreken staat zo goed als vast, de schimmel manifesteert zich nu ook op grotere hoogtes⁴. Ruim 80% van de kleine boeren aangesloten bij het CLAC⁵ is getroffen door de koffieroest, op meer dan de helft van hun areaal. Hun koffieoogst viel gemiddeld 30 tot 40% lager uit. De grote uitdaging nu is het vinden van fondsen om de koffietuinen te vernieuwen en betere preventie tegen de ziekte op te zetten.

Nathalie Betrams

Ruim 80% van de kleine boeren aangesloten bij het CLAC is getroffen door de koffieroest.

LEVEN VAN HET KOFFIEBOS

Bomen nemen CO₂ op uit de lucht. Niet voor niets geldt het aanplanten van bomen als een van de methodes om het broeikas effect te bestrijden. Het kappen van bos doet precies het omgekeerde. Bekend is dat bijna 20% van de wereldwijde CO₂-uitstoot samenhangt met het omhakken en verbranden van bomen. Ondanks deze wetenschap verliest de aarde haar bossen nog steeds in rap

tempo. Zo ook in Ethiopië, van oorsprong uitbundig gezegend met tropisch woud van een enorme biodiversiteit. Maar elk jaar verdwijnt daarvan zo'n 140.000 hectare. Als dat zo doorgaat is Ethiopië over 25 jaar al zijn bos kwijt.⁶

De schade is niet alleen ecologisch van aard. Ontbossing en bosdegradatie hebben grote gevolgen voor de broodwinning van het land

en zijn bewoners, in het bijzonder in de koffiesector. Ethiopië is voor 33% van zijn exportinkomsten afhankelijk van koffie, vrijwel volledig door kleine boeren verbouwd. Ethiopische koffie dankt zijn veelgeroemde kwaliteit aan zijn teelt te midden van bos.

De biodiversiteit van het bos zorgt voor een goede waterhuishouding en beschermt de koffiestruik

Coffea Arabica: Genenbank van de wereld.

Ethiopië heeft een uitzonderlijk koffieverhaal te vertellen. Het bergachtige regenwoud van Zuidwest Ethiopië is de geboortestreek van 'coffea arabica'. Van daaruit is koffie over de wereld verspreid, op basis van slechts een paar planten. Koffie is daarom gevoelig voor ziekten. Dat geeft het behoud van de genetische bronnen, en dus van het resterende koffiebos, een geweldig belang. Niet alleen voor Ethiopië zelf, maar voor de koffie-industrie wereldwijd.

⁴ Zie bijvoorbeeld ICO/Wereldbank (2013), Risk and Finance in the Coffee Sector, pg 39-43

⁵ Het CLAC is het producentennetwerk in Fairtrade International van kleine boerenorganisaties in Latijns Amerika en de Caraïben.

⁶ Bron voor de gegevens over de ontwikkelingen in de Ethiopische koffiebossen is Dr. Tadesse Woldemariam Gole, Environment and Coffee Forest Forum (ECFF), Addis Ababa.

tegen regen en zon. Koffie is een schaduwminnende plant. Het bladerdak van de schaduwbomen kan tot wel vijf graden Celcius verschil maken. Bomen geven de struik verkoeling en dempen de effecten van klimaatverandering.

Boskap heeft dus grote effecten. Oplopende temperaturen tasten eerst de kwaliteit van de koffiebes aan en daarna de opbrengst van de struik. Bij een stijging van drie graden krijgt de koffiestruik

moeite met overleven. Een rampzalig scenario voor de vele boerenfamilies in Zuidwest Ethiopië die voor zo'n 70% van hun inkomen afhankelijk zijn van koffie.

Ironisch genoeg zijn boeren zelf de houthakkers. De plattelandsbevolking kapt om in haar onderhoud te voorzien en dringt daarbij steeds verder het bos in. Er is nu eenmaal elke dag hout nodig om op te koken. 48% van de kap in Oromia, de centrale koffiestreek van Zuidwest Ethiopië, gebeurt

om deze reden. Tweede oorzaak is de behoefte aan nieuwe landbouwgrond. Die zorgt voor zelfs 50% van de ontbossing. Soms voor de aanleg van een grote plantage, maar meestal voor kleinschalige landbouwactiviteiten. De bevolkingsdruk is groot, mensen voelen zich gedwongen nieuw land te blijven ontginnen om meer voedsel en koffie te kunnen telen. *

FAIRTRADE IN KOFFIE EN SCHONE LUCHT

Zo ondermijnen de zorgen van vandaag het perspectief voor morgen. Een negatieve spiraal, die doorbroken moet worden. Stichting Max Havelaar wil graag een bijdrage leveren. Dat doet ze samen met ontwikkelingsorganisatie ICCO, die gespecialiseerd is in klimaatvraagstukken en via haar dochter

FairClimateFund, dat al jaren laat zien dat emissiehandel ook eerlijk kan zijn. Niet wachten op trage internationale besluitvorming, maar zelf vast actie ondernemen. Dat is ook deze keer de Fairtrade aanpak. Fairtrade kopers betalen organisaties van kleine boeren een eerlijke

prijs voor hun koffie en andere producten. Daar bovenop komt een vaste premie, zodat de boeren samen kunnen investeren in ontwikkeling. Het Fairtrade Carbon Partnership voegt nog een extra dimensie toe. Langs Fairtrade koffieketens wordt straks ook schone lucht verhandeld. Hoe werkt dat? *

Boeren hebben economische alternatieven nodig om de bomen te sparen.

KLEINE BOEREN GOOIEN HET ROER OM

De Oromia Coffee Farmers Cooperative Union (OCFCU) is een Fairtrade partner in Ethiopië met meer dan 200.000 leden die zich hebben georganiseerd in lokale coöperaties. OCFCU is een jonge, energieke organisatie die haar leden met succes ondersteunt in het verbeteren van de teelt, de verwerking

en de vermarkting van hun koffie. 28 coöperaties behaalden al een Fairtrade certificatie, nog eens 17 zijn daar naartoe op weg.

Onder regie van ICCO en langs de structuren van OCFCU wordt in Oromia, Zuidwest Ethiopië, een Koffie-Bos programma uitgevoerd. 30.000 boerenfa-

milies doen mee. Filosofie daarbij is dat de boeren niet kappen voor hun plezier. Zij hebben economische alternatieven nodig om de bomen te kunnen sparen. Die alternatieven worden in het programma op een geïntegreerde manier aangereikt. Vier gespecialiseerde organisaties zorgen voor de technische realisatie.⁷

⁷ Dat zijn respectievelijk the Horn of Africa Renewable Energy Centre (HoA-REC), Farm Africa, the Environmental and Coffee and Forest Forum (ECFF) en de Oromia Forest and Wildlife Enterprise (OFWE).

Jenna Heysters

Het Koffie-Bos programma wordt in fases opgestart

1. INTRODUCTIE VAN HOUTBESPARENDE OVENTJES

Efficiënte kooktoestellen besparen tot 50% aan hout. Het koken wordt bovendien schoner, doordat er zo'n 80% minder rookontwikkeling is in huis. Dat betekent gezondheidswinst voor degenen dicht bij het vuur, vooral vrouwen en kinderen. Het halen van hout is ook een vrouwentaak. Het moet van steeds verder weg komen. Haar werk wordt lichter door de oventjes en ze bespaart tijd

2. CLIMATE SMART AGRICULTURE

Een combinatie van maatregelen is gericht op inkomensverhoging. De landbouw blijft daarbij binnen vastomlijnde gebieden. De boeren krijgen training in duurzame landbouwpraktijken om de productiviteit van de koffiestruiken te verhogen en zodoende efficiënter gebruik te maken van bestaande landbouwgrond. Waar schaduwbomen al zijn verdwenen, vindt heraanplanting plaats. Voor energiedoelinden wordt productiebos aangeplant. Ook worden nieuwe bosgerelateerde waardeketens opgezet, zoals rond honing en specerijen.

3. BOSBESCHERMING.

Systematische monitoring vanuit lokale bewonersgroepen beschermt het overgebleven oerbos, dat daarmee voor kap wordt behoed.

Het programma wordt in fases opgestart. Het ovenproject is al in uitvoering, vervolgens zijn de andere onderdelen aan de beurt. Elk van de projecten in het Koffie-Bos programma komt in aanmerking voor

emissierechten. De reden is dat ze verschil maken voor het CO₂-gehalte in de lucht. Nieuwe boomaanplant neemt CO₂ uit de lucht op; het voorkomen van kap bespaart juist uitstoot. Na certificatie door een gespe-

cialiseerde, onafhankelijke standaardorganisatie⁸ en bij correcte uitvoering van het project is elke ton CO₂⁹ minder, vergeleken met de gemeten uitgangssituatie, goed voor 1 emissierecht. *

⁸ CDM/Gold Standard, in het geval van het ovenproject. Fairtrade International heeft samen met Gold Standard een specifieke Fairtrade certificatie voor emissierechten in ontwikkeling, die op termijn beschikbaar komt.
⁹ Of CO₂e (CO₂ equivalenten), als het niet alleen om koolstofdioxide gaat maar ook om andere broeikasgassen

KLIMAATNEUTRALE FAIRTRADE KOFFIE

En toen was er klimaatneutrale Fairtrade koffie! Mogelijk gemaakt door klimaatvriendelijk werkende boerenfamilies in Oromia en innoverende koffiebranders in Nederland. Via een standaard methodologie heeft de koffiebrander eerst alle emissies van broeikasgassen in de Fairtrade aanvoerketen(s) van zijn koffie berekend. De

CO₂-uitstoot in zijn eigen deel van de keten bracht hij vervolgens omlaag, door energiebesparende maatregelen te nemen. Wat aan uitstoot resteerde, heeft hij gecompenseerd met emissierechten die OCFCU verdient met de houtbesparende oventjes. Die werden door de brander aangekocht, tegen een eerlijke prijs. Dit maakt de

Fairtrade koffie klimaatneutraal.

De voorfinanciering van het ovenproject is in handen van ICCO's FairClimateFund en diezelfde organisatie zorgt, in samenwerking met Stichting Max Havelaar, ook voor de verkoop van de resulterende emissierechten. *

HANDEL LOST DE ZAKEN NIET OP

Het Kyoto Protocol dat in 2005 in werking trad, verplichtte de industrielanden hun uitstoot van broeikasgassen tot omschreven niveaus te verminderen. Emissiehandel werd het voertuig om die reducties zo efficiënt mogelijk te realiseren. Het Clean Development Mechanism (CDM) is een van de handelsinstrumenten onder het Protocol. Het beoogt ontwikkelingslanden te helpen bij klimaatvriendelijke investeringen. Het CDM geeft industrielanden

en bedrijven met reductieplichtingen de mogelijkheid de uitstootvermindering die ze niet in eigen land realiseren, te compenseren met emissierechten uit klimaatvriendelijke projecten in ontwikkelingslanden.

Maar emissiehandel schiet zijn doel voorbij, daar zijn de meeste waarnemers het wel over eens. Veel te lage reductiedoelstellingen hebben samen met de economische crisis geleid tot extreem lage prijzen op

de verplichte emissiemarkt. De industrielanden kunnen zodoende hun doelen halen zonder hun eigen uitstoot noemenswaardig te verminderen. Daarmee ontbreekt de prikkel voor een echte omslag naar een CO₂-arme economie. Emissiehandel werd vooral booming business, waarin grote financiële spelers en speculanten veel geld verdienen. De armste landen en groepen komen er niet aan te pas. Het CDM heeft daaraan tot dusver weinig kunnen veranderen. *

*Klimaatneutrale Fairtrade koffie:
mogelijk gemaakt door klimaatvriendelijk
werkende boerenfamilies in Oromia en innoverende
koffiebranders in Nederland.*

Tinke d'Hase

EERLIJKE EMISSIERECHTEN

Maar emissiehandel kan ook eerlijk. Sinds een aantal jaren bestaan er vrijwillige certificatie-initiatieven. Bedrijven en anderen die daartoe niet verplicht zijn, compenseren hun CO₂-uitstoot uit verantwoordelijkheidsgevoel en helpen zo bij de financiering van projecten op het gebied van vooral hernieuwbare energie en herbebossing. Bekendste voorbeelden zijn het compenseren van vliegkilometers en het organiseren van klimaatneutrale evenementen. Het initiatief van ICCO en Stichting Max Havelaar voegt aan de vrijwillige emissiehandel nog specifieke Fairtrade elementen toe.

De verkopers van de emissierechten zijn georganiseerde koffieboeren, die voor die rechten een eerlijke prijs krijgen. De extra in-

komsten helpen de boeren om projecten op te zetten die hun weerbaarheid tegen klimaatverandering vergroten. Het oventjesproject bijvoorbeeld kan via de verkoop van eerlijke emissierechten verdiend met schoner koken geheel zelf financierend worden.

Voor de afzet van de emissierechten doen Stichting Max Havelaar en Fairtrade koffiebranders een beroep op al die mensen die willen bijdragen aan klimaatverbetering: in bedrijven en instellingen, op school, in de buurt, in gemeentes en thuis. Klimaatneutrale Fairtrade koffie is dan de logische keuze. Hoe groter de koffieverkoop, des te meer emissierechten de branders moeten inkopen.

Naast het maken van een bewuste koffiekeuze valt

de eigen CO₂-voetafdruk ook op andere terreinen te verkleinen. Veel bedrijven kijken al kritisch naar onderdelen van hun bedrijfsprocessen. Ze willen op weg naar klimaatneutrale producten of diensten. Steeds meer mensen nemen de impact van hun huishouding onder de loep. Kan het energiezuiniger of met groene energie? Uitstoot die niet direct valt op te heffen, kan worden gecompenseerd met Ethiopische emissierechten.

Zo neemt iedere partij in de koffieketen zijn verantwoordelijkheid en gaat emissiehandel werken voor degenen bij wie klimaatproblemen het hardste aankomen. *

Max Havelaar voegt aan de vrijwillige emissiehandel specifieke Fairtrade elementen toe.

Doe mee.

Fairtrade in Koffie & Schone Lucht: met zijn allen fixen we het.

Klimaatneutrale Fairtrade koffie is beschikbaar vanaf 14 november 2013, als we het 25-jarige bestaan van het Max Havelaar keurmerk vieren. Vooralsnog bestaat het aanbod alleen voor grootverbruikers, in de loop van 2014 komt de koffie naar verwachting ook in de supermarkt. Kijk op www.klimaatneutralekoffie.nl om te zien hoe u de koffie kunt bestellen.

Eerlijke emissierechten ter compensatie van uitstoot in huishoudelijke of bedrijfsactiviteiten? www.klimaatneutralekoffie.nl of www.fairclimatefund.nl wijst u de weg. Bedrijven kunnen bij FairClimateFund ook terecht voor een persoonlijk advies.

Colofon

Uitgave: Stichting Max Havelaar, november 2013

Tekst: Fenny Eshuis, met dank aan Gert de Gans, Hans Heijs, Mirjam Groten
en Maarten Derksen

Concept: Jenna Heysters

Ontwerp: Diewertje van Wering

Drukker: Altijd Drukwerk

